

l'aygue siulant ---», Reixac (Q., 68.4). Seguint un corrent semblant, aplicat a persones, pot aparèixer expressant la noció d'«exaltar-se en ira» o «escandalitzar-se»: «dix lavors lo rey, *esquivant-se* e cridant alt: —Oh malvat vilà ---», Eiximenis (XII *Crestià*, capítol 164), «va-la abrasar e besar la cara --- e la abadessa, qui assò veé, *esquivà's* fort, e semblantment totes les altres dones», *Filla d. R. d'Hongria* (NCL XLVIII, 58).

Altrament també és freqüent per aquell temps com a transitiu. Entre altres, aplicat a objecte animal: «el sparver, per so cor lo foll l'avia *squivat* e-l avia ferit, fugí e volà fora lo palau ---», Llull (*Blanq.* II, 139.27); o abstractament amb el sentit de 'fer por a': «venenos missatge de València que tot lo poble --- s'era aünat e que havien enderrocats alberchs --- qu'En M. Perich entenia de barrejar alguns logars de sarraïns --- e Nòs per --- a punir e a *esquivar* tot açò damunt dit --- pensam-nos-en d'anar ves València ---», Jaume I (Ag., § 554, Ag., 527.6); però més generalment s'atenua ja fins a 'evitar': «a *squivar* vana glòria --- bo seria que jo en vostre alberc prenguéis cumiat de vós e de Aloma», Llull (*Blanq.* I, 78.1), «per haver glòria ni per *squivar* infern», id., id. I, 173.19; «a *esquivar* fam e set volia anar per l'altre camí», id., id. II, 97.20; «per saviesa sab hom *squivar* perills e ocasió de mort», Llull (*Merav.*, O. C. I, 120); «Sényer, dix lo pagès, offici de rey és fer tot aquell bé que pot fer a son poble e *squivar* tot mal que pot *squivar*», id., id. I, 87. Cf. encara doc. de 1304, Finke (*Acta Ar.* III, 128).

Conservat molt més viu que l'adjectiu que li serví de base, el verb s'ha mantingut popular fins avui, no solament el reflexiu en l'acc. ja indicada, sinó el transitiu, d'ús més general pertot, en el sentit d'allunyar, repèllir; no cal que recordem gaire com s'empra a tot arreu parlant d'insectes o tot animal molest, però també de persones, acc. ben col·loquial també, però que no han desdenyat els més alts poetes moderns: «repre'n la via Alcides y, dant a Barcelona / del mar lo ceptre, en brassos l'asseu de Montjuïc, / gegant, que en vetlla sempre, mentre ella 's mira en l'ona, / ab cent tronantes boques n'*esquiva* l'enemic», *Atl.* x, 52d («los traydors *esquivant*», 1867).

L'adjectiu germà del nostre, en portuguès, *esquivo*, no és menys freqüent, ni d'accs. menys variades. En castellà és també un mot molt antic [segon quart S. XIII, Berceo]; i, ja en temps medieval, molt freqüent i de gran varietat semàntica: ultra el sentit modern 'esquerp, alarb', ja documentat en el S. xv (Nebr. i A. de Palencia), apareix sovint en les frases *fazerse esquivo* 'deixar de fer alg. cosa, fer-se pregar' (S. XIII, *Apolonio*) o *fazer esquivo (algo)* 'deixar de fer-ho, ometre-ho' (Berceo). Així mateix ha de ser molt antiga l'acc. 'sinistre, horrible, dolent, nociu' que trobem en tants autors medievals com Berceo, l'Arx. de Hita o la *Dança de la Muerte*: «que ya la Muerte encomiença a ordenar / una dança *esquiva*, de que non podedes, / por cosa ninguna que sea escapar», la qual hem de rel·ligar amb el sentit de l'al. *scheu* 'horror', *scheuen*,

scheusal, etc.

Aquest conjunt de fets hispànics no dóna pas la impressió que el mot pugui ser un gallicisme en aquestes llengües, com ho admeten M-Lübke (*REW*, 8002) i Gamillscheg (*Rom. Germ.* I, 247). És veritat que l'adjectiu germànic no el tenim documentat, en una forma anàloga a la romànica, més que en dialectes del germànic occidental, mentre que les formes escandinaves i fins les del baix-alemany corresponen a una antiga base germànica *SKUGWA- (veg. Kluge, s. v. *scheu*), cosa que donaria entenció que totes les llengües romàniques van perdre aquest mot, directament o indirectament, del fràncic, i que per tant almenys les més occidentals o totes les ibero-romàniques, i també l'it. *schivo*, serien gallicismes.

Tanmateix, ni així no evitariem greus dificultats de forma, perquè en fràncic, com nota Gamillscheg, hauríem de tenir una forma *SKEUH — igual si partíssim d'un manlleu del llatí vulgar al germànic occidental comú—, que no hauria pas pogut donar el fr. ant. *eschif* ni l'oc. *esquiu*; i el verb hauria hagut de ser *SKIUHJAN (cf. a-al. ant. *sciubhen*), i no pas *SKIUHAN, com havia cregut M-Lübke. Per aquestes raons aquell lingüista és de parer que de *SKIUHJAN va venir el fr. ant. *eschivir*, del qual s'hauria tret secundàriament *eschiver* (oc. ant. *esquivir* és un hapax, no testificat més que en un text mig francès, en contra del comú *esquivar*), i també *eschif* i *esquiu* s'haurien derivat, en romànic, d'aquell verb. Com sigui que la forma més corrent, fins i tot en francès, és *eschiver*, tota aquesta manera de raonar és inversemblant.

Les dificultats desapareixen si admetem que totes les llengües romàniques varen perdre el mot, ja en una data ben antiga, del gòtic, on l'adjectiu, si va existir, havia de tenir, amb subjecció a les normes fonètiques d'aquesta rama germànica, la forma *SKIUHS; el significat del verb romànic *esquivar* li dóna tot l'aspecte d'un derivat romànic de l'adjectiu *esquiu*, car el significat de l'al. *scheuen* és molt diferent, i en el mateix sentit podem interpretar la vacil·lació francesa entre *eschiver* i *eschivir*. Aquesta procedència gòtica, alhora, explicaria l'arrelament més flac del mot *eschif* i *eschiver* en francès del Nord, on no va trigar gaire a desaparèixer.

DERIV.: *Esquivar* [mj. S. XIII, supra]; *esquivar*; *esquivable*; *esquivador* [S. XIII]. *Esquivament* [S. XIII]. *Esquivent*. *Esquivesa* [S. XIV]. *Esquivitat*. *Esquivol*. *Esquivor*. *Esquivós*.

Esquizofrènia, *esquizofrènic*, V. *esquist* *Esramellar*, V. *rama* *Essècallar*, -*allat*, V. *etsecallar* (*secall*, *SEC*) *Essència*, *essencial*, V. *èsser*

ÈSSER o SER, del ll. vg. ÈSSÈRE, que en la llengua parlada va substituir tardanament el ll. clàssic ÈSSE id., infinitiu de forma excepcional en llatí. □ 1.ª doc.: orígens (*Homilies*, etc.).

La major part de les llengües romàniques presenten aquest mot en formes que són prolongació del verb llatí, però en la variant *ÈSSÈRE, que degué anar-